

Руда Т.В.,
*канд. екон. наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу розвитку митної справи,
Науково-дослідний інститут фінансової політики
Державного податкового університету, м. Ірпінь,
Дзюргалюк У.О.,
головний державний інспектор відділу
спеціальних транзитних спрощень
Департаменту запровадження міжнародної транзитної системи,
Державна митна служба України, м. Київ*

ПЕРЕДУМОВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ В УКРАЇНІ

Ruda T.V.,
*cand.sc.(econ.), senior research fellow, leading research fellow
at the department of development of customs affair,
Research Institute of Financial Policy
of State Tax University, Irpin,
Dziurhaliuk U.O.,
chief state inspector at the department
of special transit facilitation
of Department of the Implementation of the International
Transit System, State Customs Service of Ukraine, Kyiv*

PREREQUISITES FOR THE INTRODUCTION OF THE COMMON TRANSIT PROCEDURE IN UKRAINE

Постановка проблеми. Євроінтеграційний курс України передбачає поступове наближення вітчизняного законодавства до європейських норм та здійснення інституційних перетворень у тих сферах, які забезпечують ключові функціональні компоненти у розвитку держави. Першочергово це стосується здійснення митних процедур. Адже саме митниця є тим суб'єктом, що безпосередньо впливає на рівень безпеки держави, забезпечує наповнення державного бюджету й, до певної міри, визначає особливості зовнішньоекономічної діяльності в площині митних правовідносин. Таким чином, на сьогодні нагальним є питання підсилення та актуалізації сервісної функції митниці й перетворення її з відверто фіскальноорієнтованої на «прозору» систему, яка здатна надавати консалтингові послуги учасникам ЗЕД й забезпечувати ефективність здійснення митних процедур.

Одним із таких кроків, визначених ще Угодою про Асоціацію між Україною та ЄС у 2014 р., було приєднання нашої держави до Конвенції про процедуру спільного транзиту. Трансформація вітчизняної системи транзиту в контексті імплементації європейської системи NCTS дасть змогу не лише спростити цю митну процедуру, але й дозволить на практиці реалізувати європейський механізм цифровізації митниці, що, своєю чергою, сприятиме поступальній інтеграції у митну систему ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання здійснення спільного транзиту у вітчизняній науці є відносно новим, проте, уже сьогодні є певні напрацювання за цією тематикою. Так, варто відзначити працю Гладкої Н., яка дослідила основні аспекти правового регулювання митного режиму транзиту в контексті реформування національної митної системи [1]. Значними є напрацювання Сидорович О. та Герчаківського С. [2], які у статті розкрили особливості інформаційного забезпечення митної справи України через реалізацію цифрової стратегії з метою автоматизації митних процедур задля їх спрощення. У роботі Алішаускаса В. [3] окреслено необхідність спрощення процедури транзиту між Україною та ЄС з метою підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств.

При цьому, додаткового вивчення потребують питання, що стосуються формування передумов застосування процедури спільного транзиту в Україні.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні передумов ефективного застосування процедури спільного транзиту в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Впровадження та застосування процедури спільного транзиту неможливе без залучення суб'єктів ЗЕД. Вони є ключовими користувачами системи та її рушійною силою. Звичайно, спільний транзит надає бізнесу багато переваг, зокрема переміщення товарів за однією митною декларацією при транзиті територією 35 країн, транзитні спрощення тощо, проте, з іншої сторони, вона є і новим викликом, що спричиняє певні незручності та складнощі. Особливо враховуючи те, що це абсолютно нова система і потребує нових знань та навичок. В такому випадку важливо проводити активну роботу з бізнесом та створювати такі передумови, щоб максимально підвищити його зацікавленість у застосуванні цієї митної процедури. Крім того, необхідно забезпечувати доступність всіх інформаційних та методичних матеріалів, які зможуть полегшити перехід та адаптацію до нової системи.

Варто зазначити, що для залучення учасників ЗЕД до застосування нової програми повинен використовуватись комплексний підхід, одразу за декількома напрямками. По-перше, повинна бути розроблена нормативно-правова база, яка є основою для впровадження нового напрямку. Другим елементом є підготовка методичних рекомендацій, роз'яснень, інформаційних матеріалів, презентацій тощо, за допомогою яких важливо зробити акценти на окремих елементах, перевагах, можливостях нової системи. Ну, і третя складова – це робота безпосередньо з самими суб'єктами господарювання, шляхом проведення семінарів, круглих столів, зустрічей, консультацій.

З метою імплементації положень Конвенції про процедуру спільного транзиту від 20 травня 1987 року [4] та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами від 20 травня 1987 року [5] відповідно до зобов'язань України, закріплених Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, та впровадження електронної транзитної системи для електронного обміну даними в режимі спільного транзиту було прийнято Закон України від 12 вересня 2019 року № 78-ІХ «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи» (далі – Закон № 78) [6].

На виконання вимог Закону № 78 протягом 2020–2021 років фахівцями Держмитслужби спільно із Міністерством фінансів України здійснена робота щодо прийняття необхідних нормативно-правових актів. Сам Закон № 78, а також відповідні нормативно-правові акти були першочергово направлені на адаптацію положень спільного транзиту до національного застосування.

Так, наприклад, Конвенцією передбачено, що при застосуванні процедури спільного транзиту використовується транзитна декларація – Т1. При застосуванні процедури спільного транзиту на національному рівні необхідно було також затвердити відповідну форму транзитного супровідного документа, яким будуть користуватися суб'єкти ЗЕД в Україні.

Відповідно, постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій окремих типів» від 05 серпня 2020 року № 681 [7] було затверджено положення про митні декларації окремих типів, а також форму транзитного супровідного документа, який за своєю суттю є аналогом транзитного документа, передбаченого Конвенцією. Положенням визначено, що митна декларація окремого типу заповнюється на товари, що переміщуються або підлягають переміщенню у режимі спільного транзиту єдиним транспортним засобом від однієї митниці відправлення або одного авторизованого вантажовідправника до однієї митниці призначення або одного авторизованого вантажоодержувача в окремому вантажному місці або іншому пакунку, контейнері чи транспортному засобі комерційного призначення. Також в даній постанові визначено вимоги до оформлення і використання митних декларацій окремих типів, на підставі яких товари, що переміщуються під митним контролем між двома митними органами України або в межах зони діяльності одного митного органу, декларуються у режимі спільного транзиту, а також порядок внесення змін до таких митних декларацій, їх відкликання та визнання недійсними.

Для забезпечення можливості практичного використання декларацій окремих типів було забезпечено прийняття наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку заповнення митних декларацій окремих типів» від 22 грудня 2020 року № 795 [8], який встановлює правила та особливості заповнення митних декларацій окремих типів у вигляді структурованого електронного повідомлення та на паперовому носії на бланках чи за формою єдиного адміністративного документа (далі – ЄАД) форми МД-2 і додаткових аркушів до нього форми МД-3 (далі – додаткові аркуші МД-3). Це першочергові нормативно-правові акти, які повинні використовувати учасники зовнішньоекономічної діяльності при застосуванні процедури спільного транзиту.

Варто зазначити, що на початку запровадження спільного транзиту для подання відповідних транзитних декларацій використовувався виключно Портал трейдера – один із програмних модулів програмного рішення NCTS, отриманого від Литовської Республіки. Протягом 2020 року фахівцями Держмитслужби його було локалізовано шляхом перекладу на українську мову, також було проведено відповідне тестування програмного забезпечення та введення його в експлуатацію.

Для суб'єктів господарювання Портал трейдера є абсолютно новим програмним продуктом. Тому, спочатку під час його використання виникало багато питань. З метою полегшення адаптації учасників ЗЕД до нового програмного продукту та надання додаткових роз'яснень було розроблено

Методичні рекомендації щодо заповнення митної декларації окремого типу (далі – методичні рекомендації) (рис. 1).

Методичні рекомендації щодо заповнення митної декларації окремого типу у вигляді структурованого електронного повідомлення

1. Робота з системою NCTS

1.1. Вхід в систему

Для подання декларації в режим спільного транзиту необхідно здійснити вхід в систему, внести дані суб'єкта режиму та натиснути кнопку «Enter».

1. У поле «**TIN**» вноситься ідентифікаційний номер суб'єкта режиму, отриманий відповідно до статті 455 Митного кодексу України та Порядку обліку осіб, які здійснюють операції з товарами, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 15.06.2015 № 552.

2. У поле «**Login**» вноситься логін суб'єкта режиму.

3. поле «**Password**» вноситься пароль суб'єкта режиму.

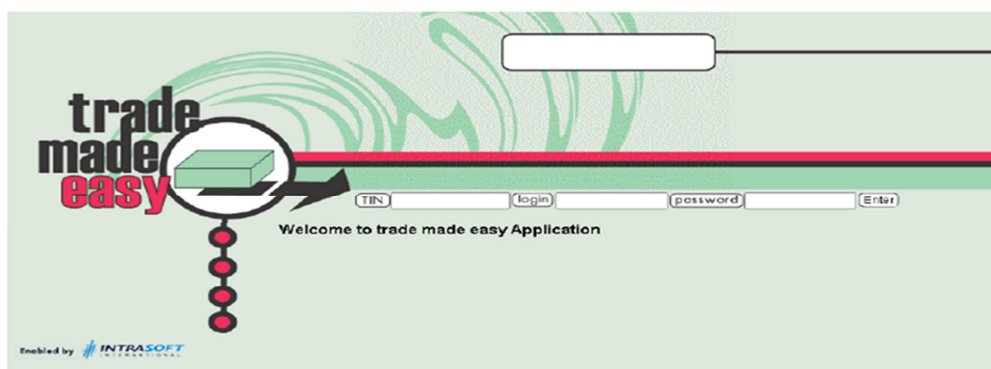

Рис. 1. Методичні рекомендації щодо заповнення митної декларації окремого типу у вигляді структурованого електронного повідомлення

Джерело: [9]

Це детальні покрокові інструкції з наявністю картинок, які відображають той чи інший етап роботи з системою, серед яких створення/збереження декларацій та шаблонів, пошук декларацій, їх подання, перегляд статусів декларацій тощо. Також в методичних рекомендаціях детально описано та визначено порядок заповнення митної декларації окремого типу на Порталі трейдера відповідно до Порядку заповнення митних декларацій окремих типів, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 22.12.2020 № 795.

Методичні рекомендації регулярно оновлюються та розміщуються на офіційному веб-порталі Держмитслужби у вкладці «Методичні та навчальні матеріали» розділу «Режим спільного транзиту (NCTS)» (<https://customs.gov.ua/rezhim-spilnogo-tranzitu-ncts>).

Розуміючи, що для набуття досвіду у заповненні декларацій на Порталі трейдера користувачам потрібен час та практика, було розгорнуто тестовий сервер за URL-посиланням – <http://195.189.241.137:8080/trader/>, а також надано необхідні дані для входу (TIN: 5000575, логін: eleni, пароль: eleni2). Таким чином, створено передумови для дослідження особливостей заповнення декларацій на Порталі трейдера в тестовому режимі. Паралельно з цим, Держмитслужба працювала з компаніями, які розробляють програмне забезпечення для декларування товарів, щоб створити належні умови для заповнення та подання декларацій окремого типу через знайоме трейдерам програмне забезпечення, яке широко використовується декларантами в Україні. Цим компаніям було надано прикладний програмний інтерфейс (далі – API) Trader Portal, а також форми та набори даних електронних повідомлень, що використовуються при застосуванні процедури спільного транзиту, які затверджено наказом Держмитслужби від 11 січня 2021 року № 7. За результатами проведеного аналізу встановлено, що через рік з початку національного застосування NCTS (II–III квартал 2022 року) понад 80% декларацій подаються через API, тобто із використанням брокерського програмного забезпечення.

Ще одним із способів надання роз'яснень учасникам ЗЕД є розроблення інфографіки щодо процедури спільного транзиту. Це графічне подання даних з різних актуальних питань для швидкого та чіткого відображення комплексної інформації. Така інфографіка розроблялась Держмитслужбою спільно з Мінфіном за підтримки Програми ЄС з підтримки управління державними фінансами в Україні (далі – EU4PFM). Зокрема, спочатку потрібно було пояснити, що таке NCTS та чому Україна прагне приєднатися до Конвенції.

Після початку національного застосування процедури спільного транзиту розроблено інфографіку з метою надання роз'яснень, як поєднується процедура спільного транзиту з

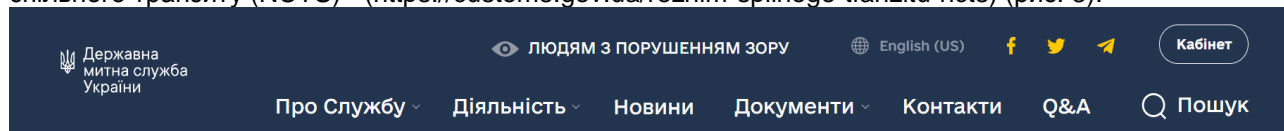
національною системою контролю за переміщенням товарів із використанням попередньої митної декларації (рис. 2). Відзначено те, що підприємство може самостійно обирати одну з двох систем. Більше того, суб'єкти, які оформлять щонайменше 50 декларацій в системі NCTS зможуть претендувати на отримання спеціальних транзитних спрощень.

Рис. 2. Інфографіка поєднання процедури спільного транзиту з національною системою контролю за переміщенням товарів із використанням попередньої митної декларації
Джерело: [9]

Загалом розроблено 7 різних інфографіків. Зважаючи на те, що після завершення національного застосування Україна переходить до міжнародного застосування NCTS, доцільно розробити інфографіки з наданням інформації про можливості, які відкриваються для суб'єктів ЗЕД після приєднання до Конвенції.

Всі інфографіки знаходяться на офіційному веб-порталі Держмитслужби у розділі «Режим спільного транзиту (NCTS)» (<https://customs.gov.ua/rezhim-spilnogo-tranzitu-ncts>) (рис. 3).

NCTS в інфографіках

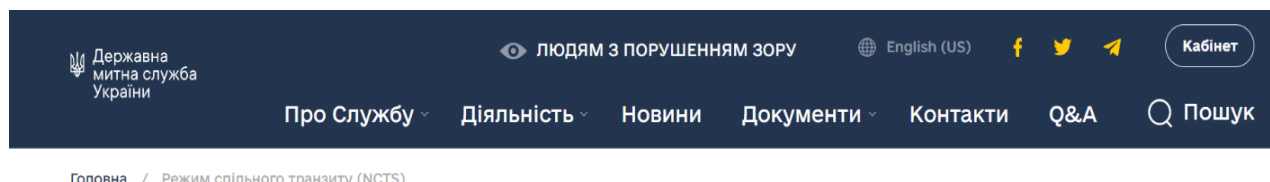
Конвенція про процедуру спільного транзиту (ССТР),
Нова комп'ютеризована система транзиту (NCTS) та Україна

Конвенція про процедуру спільного транзиту (Convention on Common Transit Procedure – CCTP) є основою для переміщення товарів між 35 країнами: державами-членами ЄС, країнами Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ/ЕФТА), Великою Британією, Туреччиною, Північною Македонією та Сербією. Нова комп'ютеризована транзитна система (New Computerized Transit System – NCTS) – це система, в основі якої лежить Конвенція про процедуру спільного транзиту.

Рис. 3. Інфографіки в контексті впровадження NCTS

Джерело: [10]

Офіційний сайт Держмитслужби є також важливим джерелом усієї необхідної інформації для учасників ЗЕД. Розділ «Режим спільного транзиту (NCTS)» на вкладці «Бізнесу» було створено у грудні 2020 року. З тих пір він регулярно оновлюється та наповнюється корисною інформацією (рис. 4).

РЕЖИМ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ (NCTS)

Про NCTS Події Нормативно-правова база Служба підтримки
Методичні та навчальні матеріали Тестування працівників підприємств Запитання і відповіді

Рис. 4. Структура розділу «Режим спільного транзиту (NCTS)»

Джерело: [10]

Наразі розділ має такі вкладки: «Про NCTS», «Події», «Нормативно-правова база», «Служба підтримки», «Методичні та навчальні матеріали», «Тестування працівників підприємств», «Запитання і відповіді».

На вкладці «Про NCTS» вказано загальну інформацію про Конвенцію та чому Україна приєднується до неї. Також там знаходяться інфографіки, про які надано інформацію вище, та URL посилання для доступу до Портала трейдера.

Вкладка «Події» містить інформацію про новини та ключові етапи впровадження NCTS в Україні та заходи щодо приєднання до Конвенції.

На вкладці «Нормативно-правова база» зібрані всі законодавчі та нормативні акти, які регулюють різні аспекти процедури спільного транзиту в Україні.

Вкладка «Служба підтримки» містить інформацію про графік роботи та способи направлення запитів до Служби підтримки.

На вкладці «Методичні та навчальні матеріали» надані методичні рекомендації для подання декларацій на Порталі трейдера, Транзит мануал, перекладений українською мовою, а також презентації, які були представлені учасникам зовнішньоекономічної діяльності під час семінарів.

Вкладка «Тестування працівників підприємств» надає інформацію про алгоритм підтвердження професійної кваліфікації посадової особи підприємства відповідальної за митні питання, що є необхідним етапом при поданні підприємством заяви на спеціальні транзитні спрощення.

У вкладці «Запитання і відповіді» зібрані найпоширеніші питання та відповіді щодо запровадження процедури спільного транзиту в Україні.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, узагальнюючи отримані результати, варто зазначити, що поряд із тим, що впровадження спільного транзиту створює значні переваги й додаткові можливості для учасників ЗЕД, цей процес є тривалим і досить складним. А тому вимагає створення відповідних передумов для зниження рівня ризиків, пов'язаних із переходом на нову систему здійснення процедури транзиту.

Першочерговими є потреби в інтеграції вітчизняного та європейського митного законодавства з питань здійснення митної процедури спільного транзиту й забезпечення належної матеріально-технічної бази для імплементації основних модулів NCTS. Окремого врегулювання потребують питання налагодження взаємодії митниць з учасниками ЗЕД в контексті їх належного інформування щодо особливостей нововведень шляхом проведення спільних зустрічей із бізнесом, семінарів, тренінгів, напрацювання методичних рекомендацій та відповідної інфографіки.

Таким чином, приєднання України до європейської системи спільного транзиту виступає ще одним вагомим кроком на шляху до вступу в ЄС, який є особливо необхідним в умовах війни, адже першочергово це вказує на інституційну спроможність нашої країни, орієнтованість ефективного реформування й здатність розвивати свій логістичний потенціал попри всі виклики сьогодення.

Література

1. Гладка Н. Правове регулювання митного режиму транзиту в контексті реформування національної митної системи. *Правова позиція*. 2020. № 1(26). С. 26-29.
2. Сидорович О., Герчаківський С. Інформаційне забезпечення митної справи України в контексті цифрової стратегії розвитку суспільства. *Світ фінансів*. 2021. Вип. 1. С. 210-225.
3. Алишаускас В. Транзит без препятствий: как упростить торговлю Украины и ЕС. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/experts/2021/06/30/7124859/> (дата звернення: 23.02.2022).
4. Convention on a common transit procedure. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/convention-on-a-common-transit-procedure.html> (дата звернення: 23.02.2022).
5. Про приєднання України до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами : Закон України від 30.08.2022 р. № 2554-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2554-20#Text> (дата звернення: 15.09.2022).
6. Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи : Закон України від 12.09.2019 р. № 78-IX. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-IX#Text> (дата звернення: 15.09.2022).
7. Деякі питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій окремих типів : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 681. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/681-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 23.09.2022).
8. Про затвердження Порядку заповнення митних декларацій окремих типів : Наказ Міністерства фінансів України від 22.12.2020 р. № 795. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0076-21#Text> (дата звернення: 23.09.2022).
9. NCTS в інфографіках. URL: <https://customs.gov.ua/ncts-v-infografikakh> (дата звернення: 16.03.2022).
10. Спільний транзит (NCTS) – Державна Митна Служба. URL: <https://customs.gov.ua/rezhim-spilnogo-tranzitu-ncts> (дата звернення: 16.02.2022).

References

1. Hladka, N. (2020), "Legal regulation of the customs transit regime in the context of reforming the national customs system", *Pravova pozytsiia*, no. 1(26), pp. 26-29.
2. Sydorovych, O. and Herchakivskiyi, S. (2021), "Information support of customs affairs of Ukraine in the context of digital strategy of society development", *Svit finansiv*, Iss.1, pp. 210-225.
3. Alishauskas, V. (2021), "Transit without obstacles: how to simplify trade between Ukraine and the EU", *Yevropeiska pravda*, available at: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/experts/2021/06/30/7124859/> (access date February 23, 2022).
4. Convention on a common transit procedure, available at: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/convention-on-a-common-transit-procedure.html> (access date February 23, 2022).
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine "On the accession of Ukraine to the Convention on simplification of formalities in trade in goods" dated 30.08.2020 no. 2554-IX, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2554-20#Text> (access date September 15, 2022).
6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2019), The Law of Ukraine "About the joint transit regime and the introduction of the national electronic transit system" dated 12.09.2019 no. 78-IX, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-IX#Text> (access date September 15, 2022).
7. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), The Decree "Some issues related to the use of customs declarations of certain types" dated 05.08.2020 no. 681, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/681-2020-%D0%BF#Text> (access date September 23, 2022),
8. The Ministry of Finance of Ukraine (2020), The Order "On the approval of the Procedure for filling out customs declarations of certain types" dated 22.12.2020 no. 795, available at: <https://customs.gov.ua/ncts-v-infografikakh> (access date September 23, 2022).
9. eNCTS in infographicse, available at: <https://customs.gov.ua/ncts-v-infografikakh> (access date March 16, 2022).
10. eCommon Transit (NCTS) - State Customs Service, available at: <https://customs.gov.ua/rezhim-spilnogo-tranzitu-ncts> (access date February 16, 2022).